

Venneperweg 683, 2152 CD Nieuw-Vennep

Objectgegevens

provincie: Noord-Holland
gemeente: Haarlemmermeer
plaatselijke aanduiding: **Wachterswoning 18, Venneperweg 683, 2152 CD Nieuw-Vennep**
kadastrale aanduiding: gemeente: Haarlemmermeer | sectie: E | nummer: 3193
architect: HESM
bouwjaar: circa 1911
oorspronkelijke functie: wachterswoning
huidige functie: woning

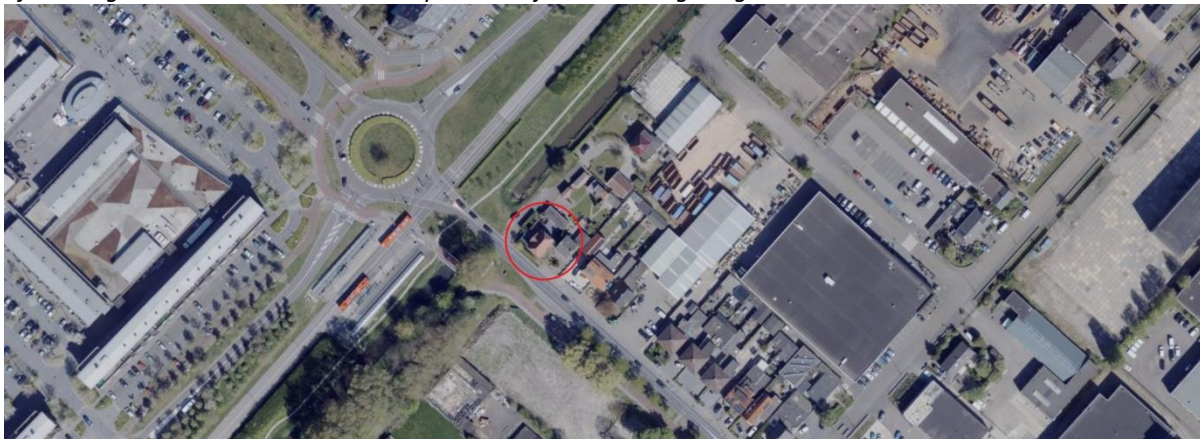

Venneperweg 683, 2152 CD Nieuw-Vennep

Kadastrale kaart en situatie

Afbeelding 2: Kadastrale kaart van het pand en zijn directe omgeving

Afbeelding 3: Wachterswoning 18 in zijn directe omgeving

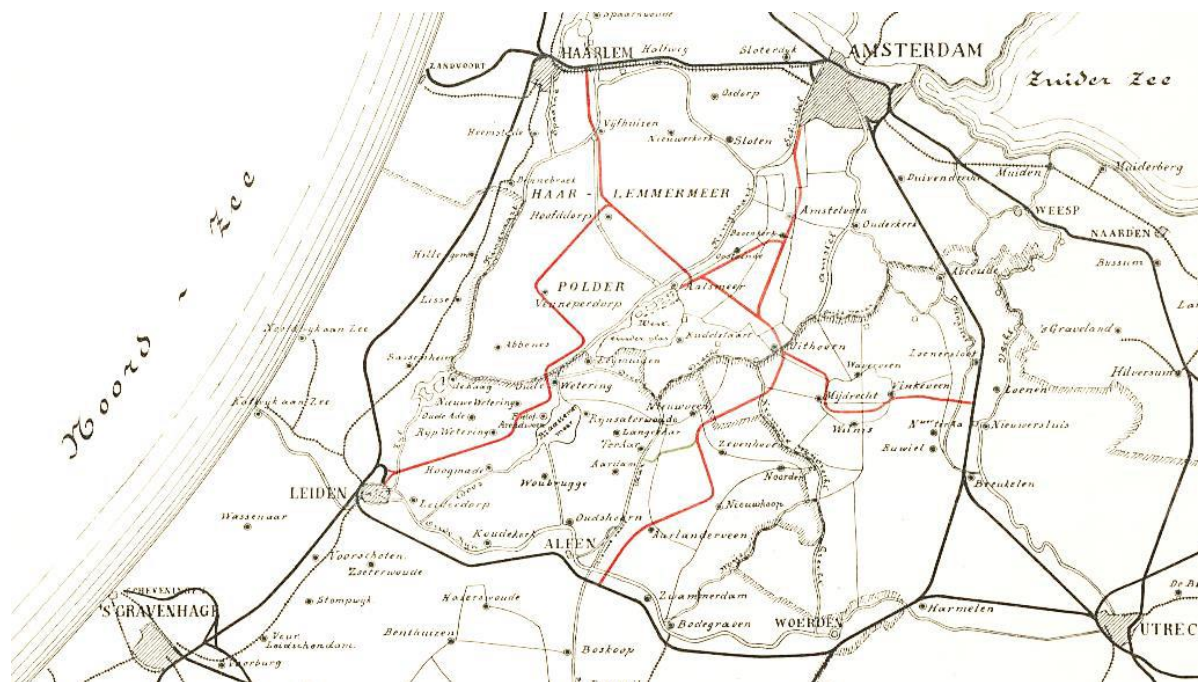

Afbeelding 4: Historische kaart uit 1950

Venneperweg 683, 2152 CD Nieuw-Vennep

Inleiding

Venneperweg 683 is in 1910 gebouwd als wachterswoning op de voormalige stopplaats Venneperweg van de Haarlemmermeerspoorlijnen, een netwerk van voormalige spoorlijnen in het gebied tussen Haarlem, Amsterdam, Utrecht en Leiden. De eerste plannen voor de Haarlemmermeerspoorlijnen volgden snel na de drooglegging van de Haarlemmermeer in 1852. Het zou echter nog tot 1906 duren voordat de Hollandsche Elektrische Spoorweg Maatschappij (HESM) daadwerkelijk startte met de bouw van de spoorlijnen en de bijbehorende bouwwerken. Hoewel de HESM werd opgericht met het doel om elektrische spoorwegen aan leggen, werden de lijnen op basis van stroomtractie geëxploiteerd door de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij (HSM). In totaal bestond het netwerk uit zes spoorlijnen.

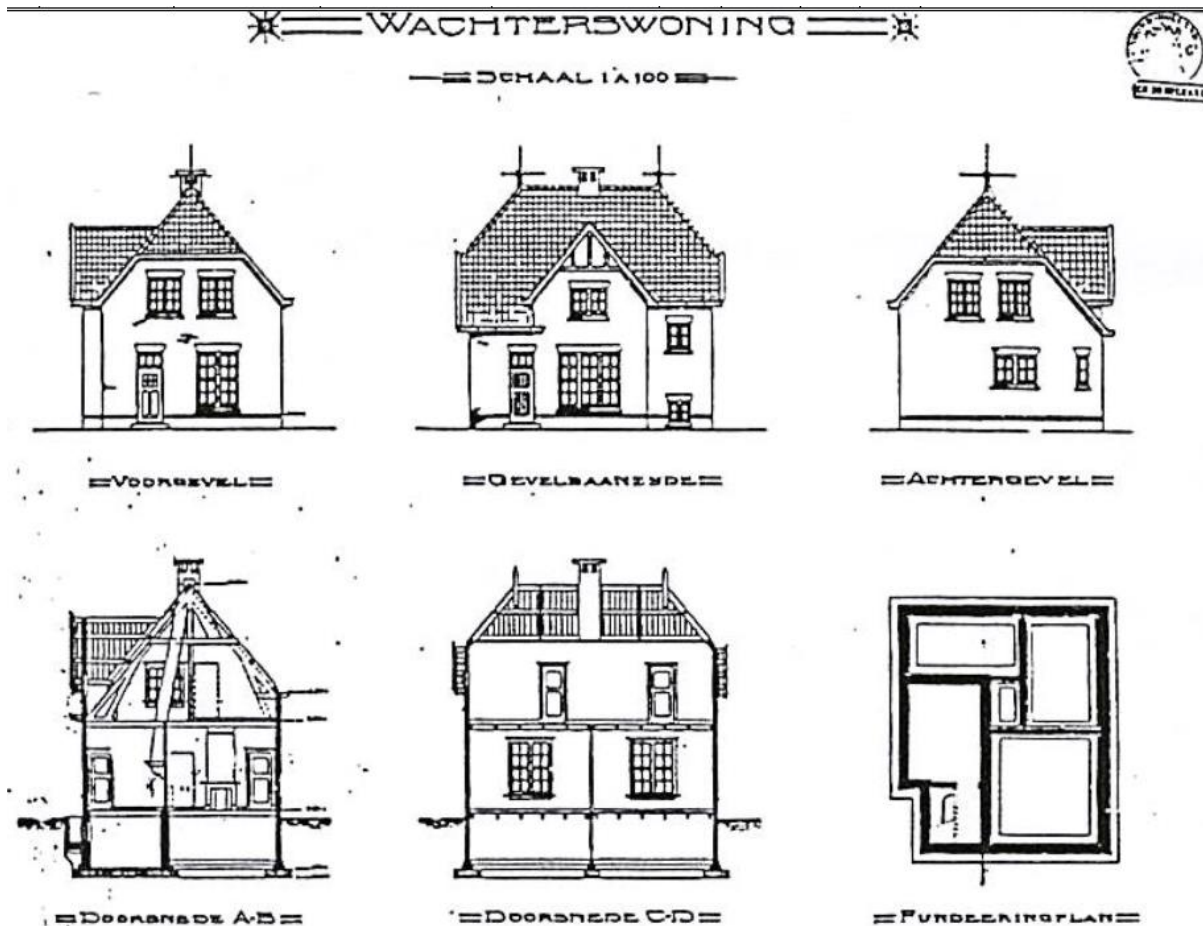

Afbelding: 5: De Haarlemmermeerspoorlijnen door de HESM

Het spoor verbond de Haarlemmermeerpolder met de steden en dorpen in de regio en was daarmee van betekenis voor de ontwikkeling van de polder. Maar de exploitatie van de Haarlemmermeerspoorlijnen werd nooit een economisch succes. Tijdens de Eerste Wereldoorlog stegen de lonen en de prijzen van steenkolen en andere materialen sterk en in de jaren twintig ondervond het treinverkeer sterke concurrentie van de autobus. In de jaren dertig volgde de economische crisis, waardoor de exploitatiekosten stegen. Dit leidde ertoe dat de meeste lijnen na ruim twee decennia weer werden gesloten. In september 1950 reden de laatste reizigerstreinen. Het enige baangedeelte dat nog van de Haarlemmermeerlijnen resteert is dat van Haarlemmermeerstation – Bovenkerk. Dit is ook het enige gedeelte dat is geëlektrificeerd. Hoewel de spoorlijnen dus grotendeels zijn afgebroken, herinneren de diverse nog herkenbare stations, haltegebouwen en wachterswoningen aan de Haarlemmermeerspoorlijnen. De wachterswoningen langs de spoorlijnen waren dienstwoningen die met name bedoeld waren voor baanwachters, overwegwachters en brugwachters en hun gezinnen. Venneperweg 683 kan worden beschouwd als een haltegebouw en functioneerde als de woning van de haltechef. Omdat er gemiddeld een dienstwoning per kilometer spoor nodig was, waren de lokaalspoorlijnen buitensporig duur in aanleg en exploitatie.

De stopplaats Venneperweg was een van de haltes op het traject Hoofddorp – Leiden Heerensingel dat op 3 augustus 1912 werd geopend en op 31 december 1935 werd gesloten. Vanaf Hoofddorp takte het traject af van de spoorlijn Aalsmeer – Haarlem en volgde de oostzijde van de Nieuwerkerktocht tot aan Nieuw-Vennep. Daar maakte de spoorlijn een haakse bocht richting de Ringvaart, waar nog een haakse bocht volgde richting Wetering en uiteindelijk Leiden (afbeelding 4). Binnen de Haarlemmermeer volgde de spoorlijn – op de bochten na – de verkavelingsstructuur van de Haarlemmermeerpolder.

De stopplaats Venneperweg bevond zich ten noordwesten van Nieuw-Vennep, het voormalige Venneperdorp dat na de drooglegging in 1852 planmatig werd gesticht op het kruispunt van de Hoofdvaart en de Venneper

Afbeelding 7: Bouwtekening wachterswoning

Beschrijving situatie en direct omgeving

De voormalige wachterswoning bevindt zich ten noordoosten van de kruising tussen de Venneperweg en de Nieuwerkerkertocht. De spoorlijn liep parallel aan de oostzijde van deze tocht. Door de diverse uitbreidingen van het oorspronkelijke Venneperdorp maakt de woning inmiddels onderdeel uit van Nieuw-Vennep.

Gescheiden door de Nieuwerkerkertocht, een groenstrook en de Operaweg maakt de woning stedenbouwkundig onderdeel uit van het zuidwestelijke deel van Nieuw-Vennep.

Aan de overzijde van deze scheidingslijn bevindt zich de Vinex-wijk Getsewoud. De Venneperweg vormt één van de twee autoverbindingen tussen beide delen. De andere autoverbinding ligt ter hoogte van het bedrijventerrein De Pionier. Dit bedrijventerrein bevindt zich direct achter de woningen en bijbehorende bouwwerken die tussen de Nieuwerkerkertocht en de Westerdreef aan de Venneperweg zijn gelegen. Echter, op de kavel achter de voormalige wachterswoning 18 ligt de voormalige wachterswoning 17, aan de Venneperweg 685. Doordat de voormalige wachterswoning 18 zich op de hoek van de Venneperweg en de Nieuwerkerkertocht bevindt, en – in tegenstelling tot de rest van de woningen op dit deel van de Venneperweg – in de rooilijn is geplaatst, is deze prominent zichtbaar. Bovendien ligt de woning op een talud, een restant van de vroegere spoordijk, waardoor deze hoger is gelegen dan de overige bebouwing in de straat. Aan de voorzijde van de woning is het talud begroeid met centraal voor de voorgevel twee leilindes. Aan de rechterzijde wordt het talud opgevangen met een houten beschoeiing, aan de linkerzijde met een lage gemetselde muur. Daar wordt het hoogteverschil opgevangen met trap. Centraal voor de linker zijgevel bevinden zich eveneens twee leilindes. Achterop de kavel staat een schuur. Deze valt buiten bescherming.

Afbeelding 8: De twee voormalige wachterswoningen 17 en 18 gezien vanaf de Venneperweg

Beschrijving van het exterieur

De voormalige wachterswoning 18 is gebouwd op een rechthoekige plattegrond in twee bouwlagen onder een wolfskap met de noklijn haaks op de Venneperweg. Aan de noordwestzijde bevindt zich een dwarsvolume met zadelkap, waarvan de noklijn onder de noklijn van het hoofdgebouw ligt. Centraal door de kap van het hoofdvolume steekt een gemetselde schoorsteen. Op de twee punten waar de dakvlakken van de wolfskap bij elkaar komen bevindt zich een piron. Het dak steekt rondom over en is aan de onderzijde voorzien van houten gootklossen.

De gevels zijn opgetrokken in metselwerk, waarvan de voor- en achtergevel en rechter zijgevel zijn voorzien van wit pleisterwerk boven een antracieten plint. De linker zijgevel is opgetrokken in roodbruin metselwerk in kruisverband. Het dak is voorzien van rode keramische kruispannen. Vrijwel alle kozijnen zijn na de bouwtijd vervangen, waarbij de oorspronkelijke roedeverdeling grotendeels verloren is gegaan.

Tegen de linker zijgevel is recentelijk (2022-2023) een aanbouw gerealiseerd, met een rechthoekige plattegrond onder een plat dak. De openingen zijn dichtgezet met grote glazen puien. Deze aanbouw valt buiten de bescherming.

Voorgevel (noordwest)

In de voorgevel bevindt zich links een houten deur en rechts daarvan, in het dwarsvolume, een horizontaal geleed kozijn met een onderverdeling in drie ramen door middel van twee raamstijlen. Ter hoogte van dit kozijn bevindt zich een gemetselde koekoek. Daarboven op de verdieping een horizontaal geleed raam met onderverdeling in twee vensters door middel van een middenstijl. Rechts daarvan, in het hoofdvolume een kleiner verticaal geleed kozijn. Alle raamkozijnen zijn voorzien van een gemetselde onderdorpel en geschilderd in een antracieten kleur.

Afbeelding 9: Voorgevel

Linker zijgevel (noordoost)

In de linker zijgevel bevindt zich ter hoogte van de begane grond geheel links een recent geplaatste dubbele deur die naar de aanbouw leidt (2022-2023), rechts daarvan een horizontaal gelede gevelopening met een dubbel venster, gescheiden door een smalle middenstijl. Rechts daarnaast een oorspronkelijk verticaal tweeruits venster. Op de verdieping onder het wolfseind twee gelijke raamopeningen met dubbele draaikiepramen, geschied door een middenstijl. Alle raamopeningen in deze gevel zijn aan de bovenzijde voorzien van een gemetselde onderdorpel en aan de bovenzijde een gemetselde hanenkam. Op het rechter muurvlak tussen de begane grond en de verdieping bevindt zich grotendeels achter het dakpakket van de nieuwe aanbouw een muurschildering – een wit geschilderd vierkant met daarin in antracietkleur geschilderd het nummer 18, waarmee het nummer van de voormalige wachterswoning vanaf het perron zichtbaar was.

Afbeelding 10: Linker zijgevel

Rechter zijgevel (zuidwest)

In de rechter zijgevel bevindt zich links op de begane grond een deur met bovenlicht. Rechts daarvan een verticaal geled raamkozijn met middenstijl. Op de verdieping onder het wolfseind twee verticaal gelede raamkozijnen met middenstijl. Elk raamkozijn is voorzien van een gemetselde onderdorpel geschilderd in een antracieten kleur.

Afbeelding 11: Rechter zijgevel

Achterevel (zuidoost)

In de rechter zijgevel bevinden zich op de begane grond twee verticaal gelede raamkozijnen met middenstijl. Elk kozijn is voorzien van een gemetselde onderdorpel en geschilderd in de kleur antraciet.

Afbeelding 12: Achterevel

Beschrijving van het interieur

Het interieur is niet bezichtigd.

Waardering

Bij de waardering zijn de criteria gebruikt zoals beschreven in de standaard voor het waarderen van bouwkunst van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Cultuurhistorische waarden

De voormalige wachterswoning heeft als herkenbaar onderdeel van de voormalige Haarlemmermeerspoorlijnen een hoge cultuurhistorische waarde. Samen met de rest van de resterende gebouwen aan deze voormalige spoorlijnen herinnert de woning aan deze spoorlijnen en specifiek aan het traject Hoofddorp – Leiden Herensingel en het verloop daarvan.

Situationele en ensemblewaarden

De voormalige wachterswoning heeft hoge ensemblewaarde vanwege de stedenbouwkundige en architectonische samenhang met de voormalige wachterswoning ten zuidwesten van de woning. Daarnaast heeft het gezien de prominente, verhoogde, ligging op de kruising van de Nieuwerkerkertocht en de Venneperweg, langs de route van de Zuidtangent, een hoge situationele waarde.

Architectuurhistorische waarden

De voormalige wachterswoning heeft architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een standaardontwerp voor de gebouwen langs de Haarlemmermeerspoorlijnen met een sobere architectuur en karakteristieke elementen zoals het tentdak met overstek en gootklossen.

Gaafheid en herkenbaarheid

Hoewel er na de bouwtijd diverse wijzigingen hebben plaatsgevonden is de oorspronkelijke wachterswoning in hoofdopzet nog gaaf bewaard gebleven en als zodanig herkenbaar. Aan het exterieur bevinden zich karakteristieke elementen, waaronder de beschildering met het nummer 18, verwijzend naar het nummer van de wachterswoning.

Zeldzaamheid

Hoewel er nog diverse wachterswoningen resteren, is de wachterswoning vanwege de ligging en de nabijheid van wachterswoning nummer 17 uniek op het voormalige traject Hoofddorp – Leiden Heerensingel.

Venneperweg 683, 2152 CD Nieuw-Vennep

Bronnen

Literatuur

Lansink, V., *Atlas van de verdwenen spoorlijnen in Nederland*, Zwolle, 2020.

Lücke, C., *Haarlemmermeer 1852-2002: 150 jaar wonen en werken*, Alkmaar, 2002.

www.haarlemmermeerspoorlijnen.nl

Beeldmateriaal

Afbeelding 1 en 4: Kaartviewer Steunpunt Monumenten & Archeologie

Afbeelding 2: Cyclomedia

Afbeelding 5, 6 en 7: via archief D. Waal Malefijt

Alle overige afbeeldingen MOOI Noord-Holland.

Colofon

opdrachtgever: gemeente Haarlemmermeer

datum onderzoek: 16 februari 2022

datum beschrijving: 16 februari 2022

datum aangepast: 19 oktober 2023

opgesteld door: MOOI Noord-Holland, A. de Jong, MA, drs. D. van Hoogstraten

Tot het hierboven omschreven monument behoort al hetgeen door bestemming of anderszins rechtens onroerend is.